

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
ENERGETIKA ÉS
FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS**

Időszak:

2013. február

Dátum:

2013. március 20.

SZÁZADVÉG
ALLOTTVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságfejlesztő zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖZMUNKA- ÉS TANULÁSDÉL-ELLENŐRZŐ KÖZHASZNÚ ALAP

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült

Tartalom

1.	Vezetői összefoglaló	1
2.	Monitoring	3
	Piaci folyamatok.....	3
3.	Esettanulmányok.....	8
	Az Energiahatékonysági irányelv átültetése	8
	Villamos energia kereskedelmi és egyetemes szolgáltató társaságok pénzügyi mutatóinak változása a 2008-2011 közötti időszakban	8

1. Vezetői összefoglaló

A februári KSH adatokban már egyértelműen látszik a kormány rezsiköltség csökkentésének hatása. **A rezsiköltség csökkentéssel érintett energiahordozók mindegyikének árában kimutatható a 10 százalék körüli csökkenés.** Az árszabályozással nem érintett energiahordozók (szén, tűzifa, háztartási PB gáz) árának növekedése lelassult, inkább az árak stagnálása volt tapasztalható február hónapban.

A Brent típusú északi tengeri nyersolaj ára december és január hónapokban enyhe emelkedéssel közelítette a 120 dolláros szintet. Februárban egy erős korrekció zajlott le és a hordónkénti ár visszatért a 110 dolláros szintre. **Rövid távon nem látszanak olyan keresleti és kínálati oldali tényezők, melyek az olaj árának jelentős változását indokolnák.**

A motorhajtóanyagok esetében tovább folytatódott a hazai kiskereskedelmi árak növekedése. Egyaránt az árak emelkedése irányába hatott a korábbi hónapok enyhe nyersolaj ár emelkedése, valamint a forint árfolyamának utóbbi hetekben tapasztalt erős gyengülése. Az áremelkedés hatására a hazai motorhajtóanyag árak veszítettek versenyképességükből a környező országok áraihoz képest.

A mostani esettanulmányban a villamosenergia kereskedelmi és egyetemes szolgáltató vállalkozások pénzügyi helyzetét mutatjuk be. A villamos energia egyetemes szolgáltatást végző vállalatoknál enyhe árbevétel növekedés tapasztalható 2009-ben, ami később csökkenésbe vált át. A villamos energia szabadpiaci kereskedelem árbevétele 2008-2011 közötti időszakban mindvégig csökkent. A villamos energia egyetemes szolgáltatásban az ár és a volumen hatás egyaránt az árbevétel csökkenésének irányába hatott. A szabadpiaci értékesítés esetében az árrés drasztikus szűkülésének hatására bekövetkező árbevétel csökkenést az értékesítési volumen növekedése részben ellensúlyozni tudta.

Előzetes feltételezéseinkkel szemben a villamos energia egyetemes szolgáltatásban az átlagos beszédési idő értéke nem romlott, hanem kissé javult a 2008-2011 közötti időszakban. Ennek oka az lehet, hogy a villamos energia költségek kevésbé okoznak gondot a fogyasztóknak, mint például a földgáz, vagy a távhő díja. Ezen kívül a szolgáltató vállalatok új módszereket vezettek be az utóbbi években a vevői követeléseik hatékonyabb behajtása érdekében.

A villamos energia egyetemes szolgáltatással foglalkozó üzletágak árbevétel arányos nyeresége mindvégig negatív tartományban volt a vizsgált időszak alatt, míg a szabadpiaci villamosenergia kereskedelem mutatója a 2009-es mélyrepülés kivételével pozitív tartományban volt és fokozatosan javult 2009-2011 között. **Az eredmények azt mutatják, hogy az egyetemes szolgáltatás jövedelmezőségének romlását a vállalatok egyéb üzletágainak nyeresége kompenzálni tudta a 2008-2011 közötti időszakban.**

Összehasonlítottuk a vizsgált villamosenergia ipari vállalatok és a 250 főnél több munkavállalót foglalkoztató magyarországi vállalatok átlagos árbevétele arányos nyereségét. Ebből kiderül, hogy **a vizsgált villamosenergia ipari vállalatok jövedelmezősége nem mutatott kiugró eltérést a magyarországi nagyvállalatok átlagos jövedelmezőségéhez képest a 2008-2011 közötti időszakban.**

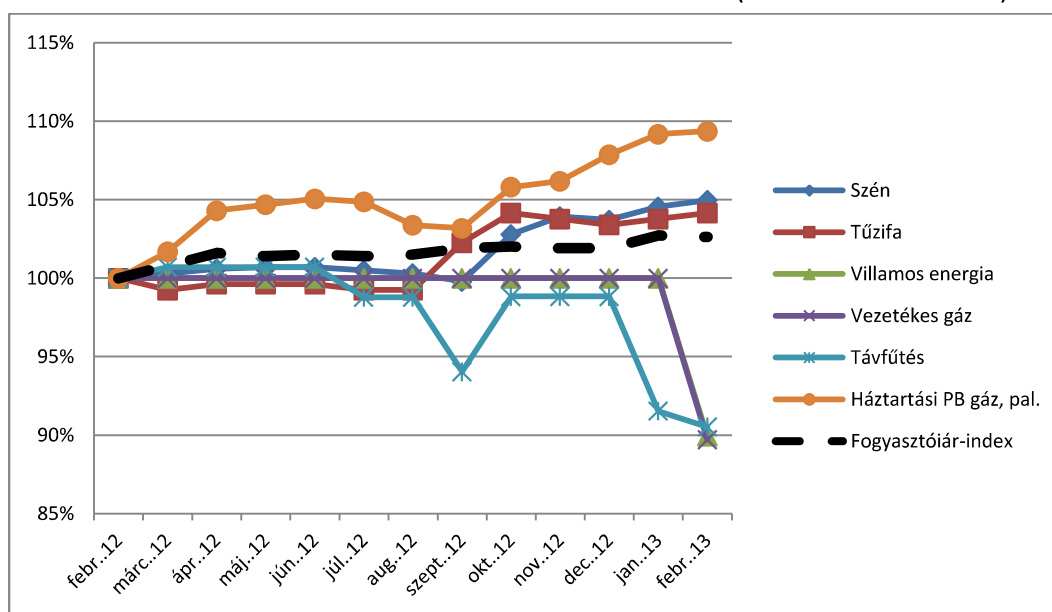
A vizsgált vállalatok konszolidált beszámolóinak alapján számított saját tőke arányos jövedelmezőség 8-15 százalék tartományban mozgott, átlagos értéke 14,5 százalék volt 2008-2011 között. **Az eszközarányos nyereség ugyanebben az időszakban 5-11 százalék közötti sávban alakult, átlagos értéke 7,4 százalék volt.** Meg kell jegyezni azonban, hogy az egyes vállalatok esetében meglehetősen nagy szórás volt mind a sajáttőke arányos nyereség, mind pedig az eszközarányos nyereség értékét illetően.

2. Monitoring

Piaci folyamatok

Az 1. ábra a lakosságnak értékesített energiahordozók havi átlagárának változását mutatja az elmúlt egy évben.

1. ÁBRA: LAKOSSÁGI ENERGIAÁRAK VÁLTOZÁSA (2012.02. = 100%)

Forrás: KSH, Századvég-számítás

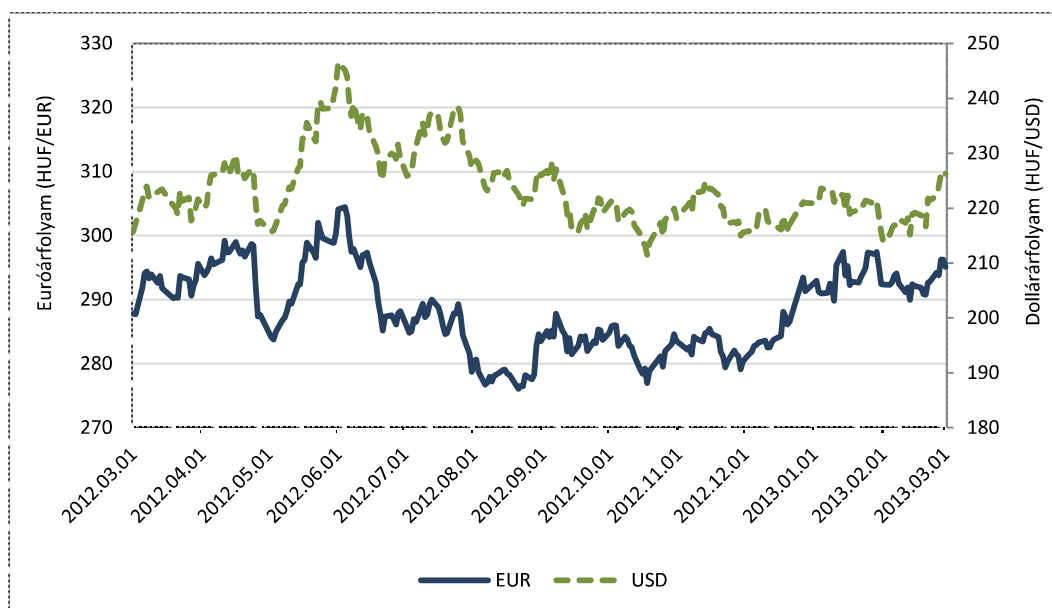
A februári KSH adatokban már egyértelműen látszik a kormány rezsiköltség csökkentésének hatása. A távhő árának csökkenése már januárban megindult és februárra érte el a 10 százalékhoz közeli értéket. A januári csökkenés annak tudható be, hogy a távhő alapdíját a szolgáltatók előre számlázzák, így a januári számla már tartalmazta a január elsejével hatályba lépő jogszabályok előírásait. A villamos energia, valamint a földgáz árában a 10 százalékos csökkenés a februári számlákban érződött első ízben.

A szén, a tűzifa, valamint a háztartási PB gáz árának növekedése lelassult, inkább az árak stagnálása volt tapasztalható február hónapban.

A januári kisebb korrekció után februárban ismét megindult a forint gyengülése. A 2012. december eleji 282 forint/euro-ról 13 forinttal, a 216 forint/dollár-ról pedig 10 forinttal gyengült az kurzus 2013. március első napjáig. Az árfolyam 295 forint/euro, illetve 226 forint/dollár értéken állt március 1-én. **Ha a forint gyengülése tovább folytatódik, akkor az kedvezőtlen hatással lesz az import energiahordozók áraira.** Ebből kifolyólag a motorhajtóanyagok árának emelkedésére lehet számítani. Szintén a végső fogyasztói árak emelkedése várható a nem lakossági fogyasztóknak értékesített vezetékes energiahordozók (villamos energia és földgáz) tekintetében. Ezzel párhuzamosan pedig, a lakosságnak

értékesített vezetékes energiahordozók esetében, a 10 százalékos rezsiköltség csökkentés miatt árprés alá került energiaszolgáltató vállalatok veszteségei fognak növekedni.

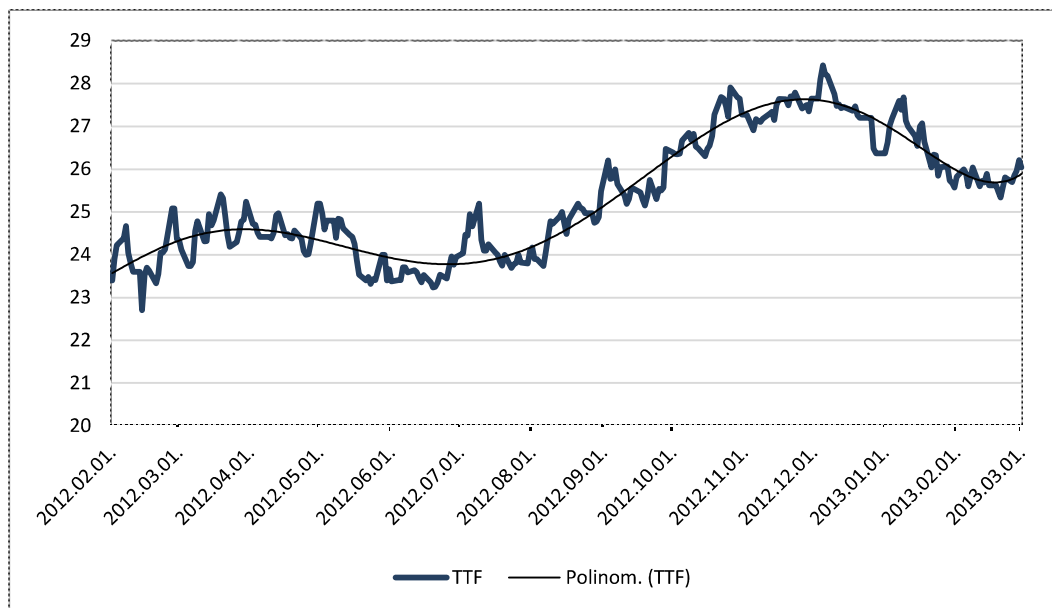
2. ÁBRA: EURÓ ÉS DOLLÁR ÁRFOLYAMOK ALAKULÁSA

Forrás: MNB

Az elmúlt hónapokban a holland gáztőzsdén a másnapi szállítású spot gázárak történelmi magasságra emelkedtek. Ennek több oka is volt. Az elmúlt években az amerikai nem konvencionális földgáz kitermelés hatására az LNG (cseppfolyós földgáz) iránti kereslet lecsökkent, ebből kifolyólag európai piacokat „elárasztotta” az olcsó LNG. Az utóbbi hónapokban azonban a felfutó ázsiai kereslet következtében az LNG exportőrök új piacokat találtak maguknak, ami az árak drasztikus emelkedésében csapódott le. A gázárak emelkedésének irányába hatott továbbá az európai (elsősorban a norvégiai) földgáz kitermelés alacsony szintje, valamint az alacsony téli átlaghőmérséklet is. Ennek következtében a nyugat-európai spot gázárak utolérték az orosz importgáz átlagos európai árát. 2013. elején egy kisebb korrekció zajlott le a holland tőzsdén, azonban február végén az árak ismét emelkedésnek indultak. Március elsején a termék ára 26 euro/MWh volt. **A fűtési időszak végével az árak mérséklődésére számítunk, azonban kérdéses, hogy az árak az idei évben visszaállnak-e a 2009-2012 közötti időszakban megszokott alacsony szintre.**

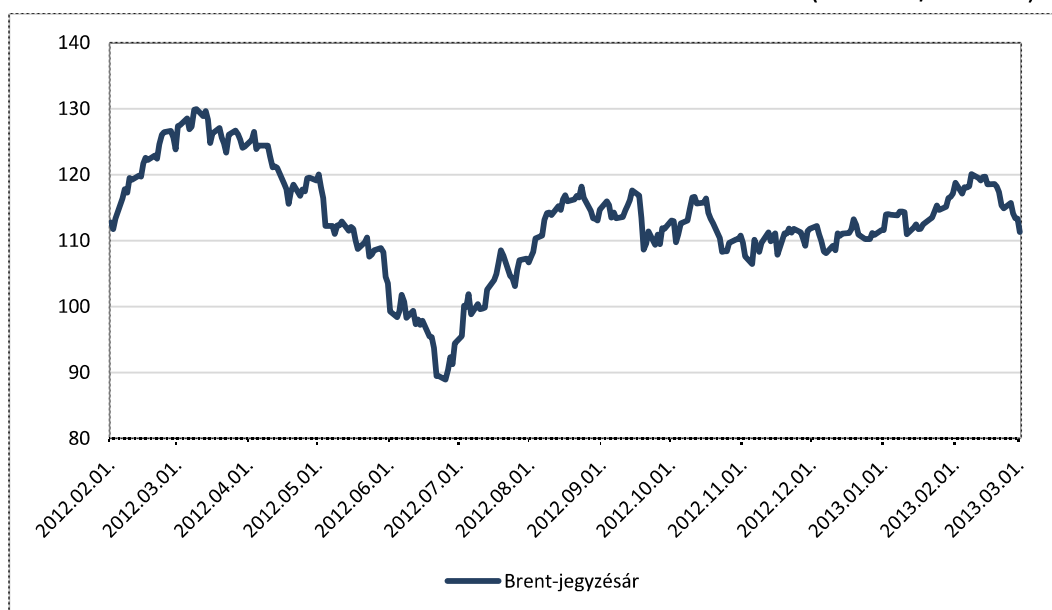
3. ÁBRA: NAGYKERESKEDELMI FÖLDGÁZ ÁRAK A HOLLAND GÁZTŐZSDÉN (EURO/MWH)

Forrás: Reuters

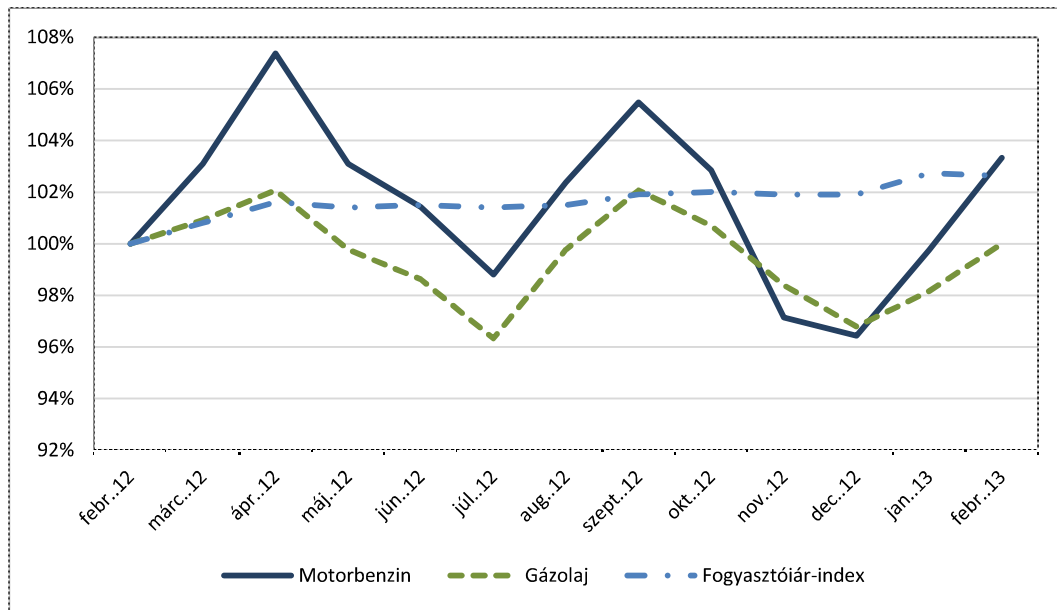
A Brent típusú északi tengeri nyersolaj ára december és január hónapokban enyhe emelkedéssel közelítette a 120 dolláros szintet. Februárban egy erős korrekció zajlott le és a hordónkénti ár visszatért a 110 dolláros szintre. **Rövid távon nem látszanak olyan keresleti és kínálati oldali tényezők, melyek az olaj árának jelentős változását indokolnák.** Ettől függetlenül természetesen politikai hatások, különösen a közel-keleti, valamint az észak-afrikai országok eseményei okozhatnak rövid ideig tartó kilengéseket a kőolaj árában.

4. ÁBRA: A BRENT TÍPUSÚ NYERSOLAJ VILÁGPIACI ÁRA (DOLLÁR/HORDÓ)

Forrás: Reuters

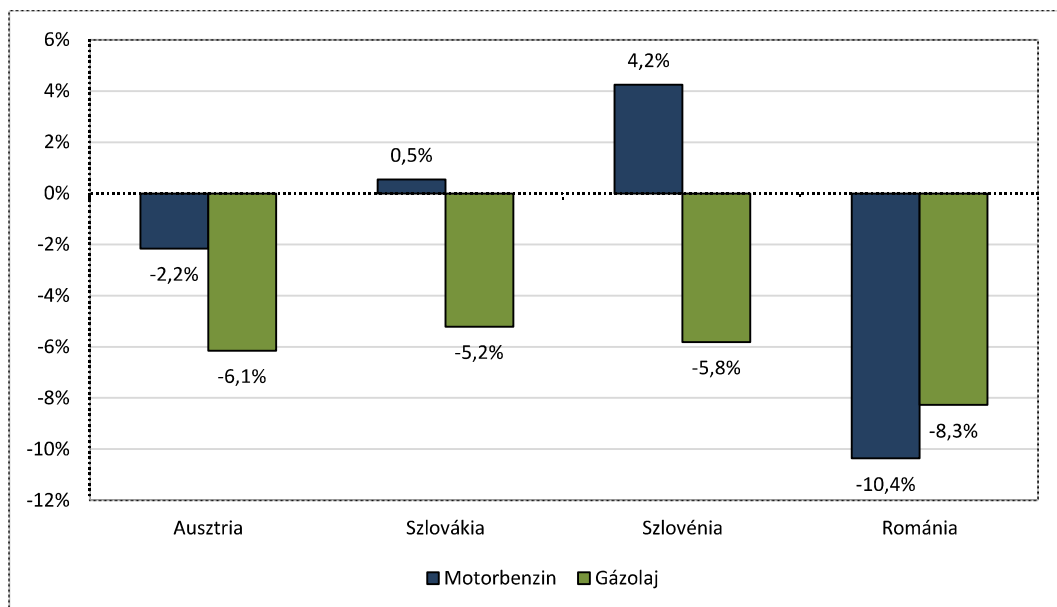
5. ÁBRA: A MOTORBENZIN ÉS A GÁZOLAJ ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA (2012.02. = 100%)

Forrás: KSH

Tovább folytatódott a hazai kiskereskedelmi motorhajtóanyag árak növekedése. Egyaránt az árak emelkedése irányába hatott a korábbi hónapok enyhe nyersolaj ár emelkedése, valamint a forint árfolyamának utóbbi hetekben tapasztalt erős gyengülése. A motorbenzin átlagos kiskereskedelmi ára 7 százalékkal, a gázolajé 3,3 százalékkal emelkedett december és február között. Februárban a motorbenzin átlagos kiskereskedelmi ára 434 Ft/liter, a gázolajé 436 Ft/liter szint körül alakult.

6. ÁBRA: ADÓTERHEKET TARTALMAZÓ MOTORBENZIN ÉS GÁZOLAJ KISKERESKEDELMI ÁRAK A SZOMSZÉDOS EU TAGÁLLAMOKBAN; 2013. FEBRUÁR 18.; (MAGYARORSZÁG=0%)

Forrás: European Commission

Februárban kissé nőtt az eltérés a hazai, illetve a szomszédos országokban mért kiskereskedelmi motorhajtóanyag árak között. A gázolaj ára hazánkban volt a legdrágább, a hazai felár 5,2 és 8,3 százalék között alakult. A motorbenzin árakban is csökkent hazánk árelőnye a januári hónappal összehasonlítva, azonban a hazai motorbenzin árak így sem mondhatóak kiugróan magasnak a környező országok áraival összehasonlítva.

3. Esettanulmányok

Az Energiahatékonysági irányelv átültetése

Az **energiahatékonyságról** a 2009/125/EK és a 2010/30/EU irányelv módosításáról, valamint a 2004/8/EK és a 2006/32/EK irányelvek hatályon kívül helyezéséről szóló **2012/27/EU irányelv** 2012. október 25-én került kihirdetésre. Az átültetés több ütemben történik, a **kulcsfontosságú cikkelyek honosítását 2014 júniusáig kell végrehajtani. A Miniszterelnökség a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium kezdeményezésére 2012. szeptember 11-én felkérte a Századvég Gazdaságkutató Zrt.-t (továbbiakban: Századvég), hogy segítse az irányelv átültetésének menedzselését.**

A Nemzeti Fejlesztési Minisztériumban 2012. október 9-én tartott munkacsoportülésen a Századvég bemutatta az átültetés koncepcionális javaslatait. (A javaslatokat a 2012. november 19-én lezárt Energetikai Szakpolitikai Tanulmányunkban is bemutattunk.) 2012 őszén jeleztük a Minisztériumnak, hogy az alapvető koncepcionális kérdésekben döntést kell hozni, illetve ki kell jelölni azokat az államigazgatási szerveket, amelyek a honosítási munkában részt vesznek. **Az intézkedések végrehajtását hátráltatta,** hogy 2012 utolsó negyedében a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium Klíma- és Energiaügyért Felelős Államtitkárságát átszervezték, új vezetők kerültek kijelölésre. A téma felelőse a Zöldgazdaság-fejlesztésért, Klímapolitikáért és Kiemelt közszolgáltatásokért Felelős Helyettes Államtitkárság lett.

A Századvég, a helyettes államtitkárság kérésére, részfeladatokra bontotta az irányelv átültetését, az egyes feladatok felelőseire is javaslatot tett. Felhívtuk a figyelmet arra, hogy az irányelv átültetése érdekében célszerű új energiahatékonysági törvényt hozni, valamint több hatályos törvény, kormányrendelet, illetve miniszteri rendelet módosítására is szükség van. A feladat végrehajtását az is befolyásolja, hogy a 2014. évi országgyűlési választások miatt jövő év elején a parlament várhatóan rövidítetten fog működni, ezért a szükséges törvényalkotási munkát még 2013-ban célszerű elvégezni.

Villamos energia kereskedelmi és egyetemes szolgáltató társaságok pénzügyi mutatóinak változása a 2008-2011 közötti időszakban

Az előző számban azt elemeztük, hogy hogyan változott a földgáz kereskedelemmel és egyetemes szolgáltatással foglalkozó vállalatok pénzügyi helyzete a 2008-2011 közötti időszakban. Tovább folytattuk a vizsgálatot és a mostani esettanulmányban a villamosenergia kereskedelmi és egyetemes szolgáltató vállalkozások pénzügyi helyzetét mutatjuk be.

Az elemzésben négy vállalat mutatóit vettük górcső alá. A vállalatokat, valamint fő tevékenységi körüket az 1. táblázat foglalja össze. A tanulmányban felhasznált adatokat a Céginformációs Szolgálat honlapján keresztül, a vállalatok beszámolóiból nyertük ki.

1. TÁBLÁZAT: A VIZSGÁLT VÁLLALATOK ÉS ENGEDÉLYKÖTELES TEVÉKENYSÉGI KÖRÜK

	Villamos energia egyetemes szolgáltatás	Földgáz egyetemes szolgáltatás	Villamos energia szabadpiaci kereskedelem	Földgáz szabadpiaci kereskedelem
Budapesti Elektromos Művek Nyrt.	X		X	
EDF DÉMÁSZ Zrt.	X		X	
E.ON Energiaszolgáltató Kft.	X	X	X	X
Észak-magyarországi Áramszolgáltató Nyrt.	X		X	

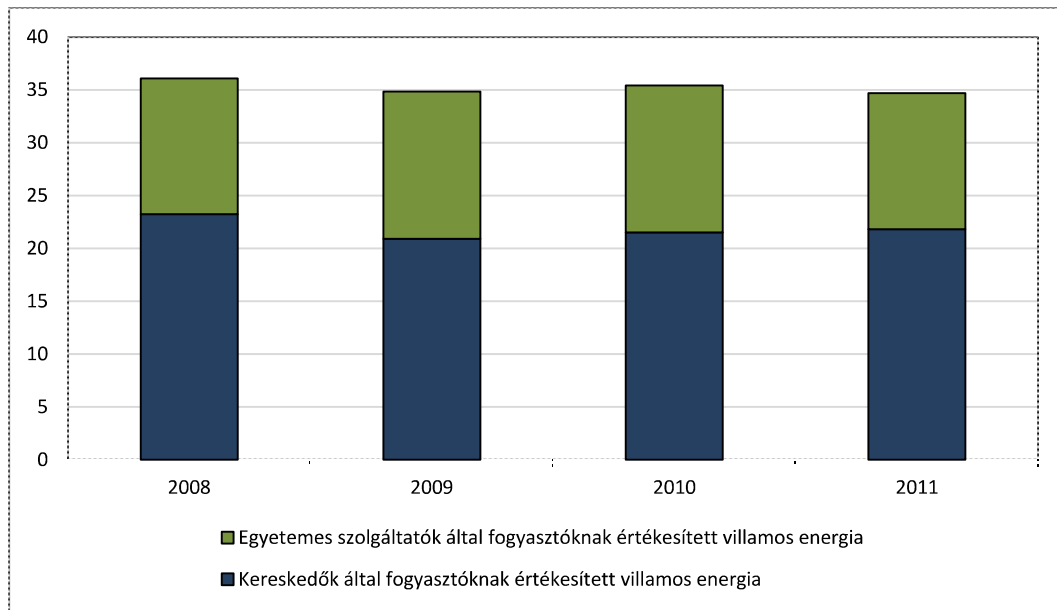
Forrás: a vizsgált vállalatok beszámolóinak mellékletei

A jogszabályi előírások alapján a vállalatoknak az engedélyköteles tevékenységeiket számvitelileg külön kell választaniuk, ami lehetővé tette, hogy a villamos energia és földgáz egyetemes szolgáltatás, valamint szabadpiaci kereskedelem üzletágak mérlegeit és eredménykimutatásait a vállalat többi tevékenységétől elkülönítetten vizsgáljuk. Ezen kívül felhasználtuk az elemzésekhez a vállalatok konszolidált mérlegeit és eredménykimutatásait is. Mivel a vállalatok tevékenységi köre az egyetemes szolgáltatáson és szabadpiaci kereskedelmen kívül még számos más tevékenységet tartalmazhat (például elosztóhálózati engedélyesi tevékenység, villamos energia termelői tevékenység), ezért a konszolidált beszámolók adataiból számított pénzügyi mutatók nem kizárólag az egyetemes szolgáltatás és szabadpiaci kereskedelem, hanem a vállalatok teljes tevékenységi körének hatékonyságát és eredményességét tükrözik. Erre az elemzés eredményeinek értelmezése során figyelemmel kell lenni.

Az árbevétel változása

Az elemzés során elsőként azt vizsgáltuk, hogy hogyan alakult a vállalatok nettó árbevétele a tanulmányozott időszakban. A vállalatok árbevételének alakulása az értékesített villamos energia mennyiségének változásával, valamint a beszerzési és értékesítési árból adódó árrés nagyságának változásával hozható összefüggésbe, ezért először ezek változását mutatjuk be.

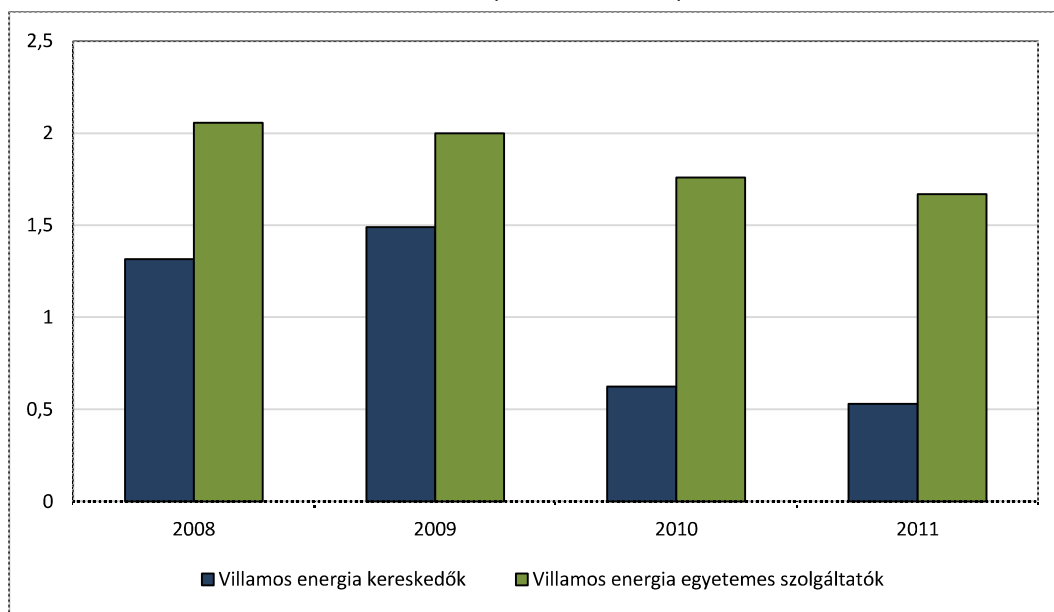
7. ÁBRA: A FOGYASZTÓKNAK TÖRTÉNŐ VILLAMOS ENERGIA ÉRTÉKESÍTÉS VÁLTOZÁSA
(TWH)

Forrás: Magyar Energia Hivatal

Az összes villamos energia fogyasztás nagy stabilitást mutat. A legmagasabb értéket 2008-ban regisztrálták, ekkor a hazai fogyasztás 37,4 TWh értéken tetőzött, majd a gazdasági válság hatására 6 százalékkal 35,3 TWh értékre csökkent 2009-re. Azóta ismét enyhe növekedés tapasztalható. Az egyetemes szolgáltatók és szabadpiaci kereskedők fogyasztóknak történő értékesítési adatai jól követik ezt a tendenciát, ahogy az a 7. ábrán látható. **A villamosenergia-értékesítésben a jelentős visszaesés 2008-ban következett be, ezt követően pedig egy enyhén csökkenő trend rajzolódik ki a 2008-2011 közötti időszakban.** Az értékesítés szerkezete 2007 és 2008 között változott meg jelentősen. 2008-ban ugyanis megszűnt a közüzemi szolgáltatás intézménye és ezt követően az egyetemes szolgáltatás időszaka vette kezdetét. Az egyetemes szolgáltatásra nem jogosult fogyasztók ettől kezdve a szabad piacon, villamos energia kereskedőtől kellett, hogy vételezzék a villamos energiát. Ennek következtében számos fogyasztó került ki az egyetemes szolgáltatásra jogosultak köréből, **az egyetemes szolgáltatók lakossági és nem lakossági fogyasztóknak történő villamos energia értékesítése ennek következtében 2007-ről 2008-ra körülbelül a felére esett vissza. Ezzel szemben a szabadpiaci kereskedők, fogyasztóknak történő értékesítése közel háromszorosára emelkedett ugyanebben az évben.** Azóta nem volt ilyen jelentős mozgás a fogyasztók részéről az egyetemes szolgáltatás és a szabadpiaci ellátás között. 2009-től a vizsgált vállalatok szabadpiaci kereskedői által értékesített villamos energia mennyisége enyhén növekedett, míg az egyetemes szolgáltatói értékesítés folyamatosan csökkent.

8. ÁBRA: VILLAMOS ENERGIA KERESKEDŐK ÉS EGYETEMES SZOLGÁLTATÓK ÁRRÉSE
(FORINT/KWH)

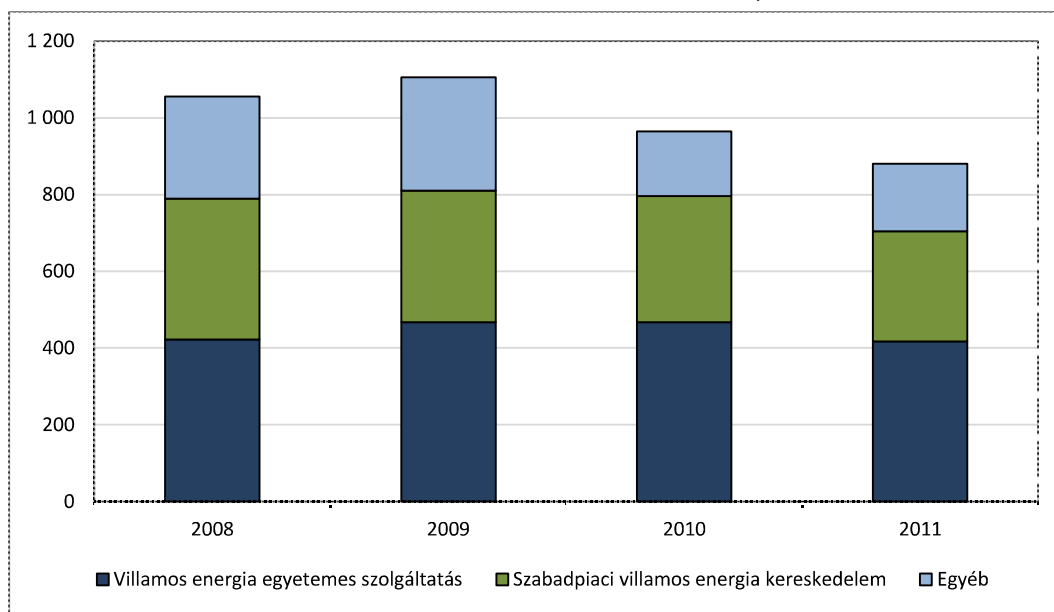

Forrás: Magyar Energia Hivatal

Az árbevétel alakulását befolyásoló másik tényező a beszerzési és értékesítési árak alakulásával összefüggésben lévő árrés változása. A villamos energia egyetemes szolgáltatás, valamint a villamos energia szabadpiaci kereskedelem átlagos árrésének alakulását szemlélteti a 8. ábra. **Az ábráról leolvasható, hogy mind az egyetemes szolgáltatás, mind pedig a szabadpiaci kereskedelem árrése csökkent a 2009-2011 közötti időszakban.** Nagyobb esés a szabadpiaci kereskedelem esetében következett be, itt az árrés 2009-2011 között kevesebb, mint a felére esett vissza.

A 9. ábra szemlélteti az egyes üzleti területek összesített árbevételének alakulását a vizsgált vállalatoknál a 2008-2011 közötti időszakban. **A villamos energia egyetemes szolgáltatás esetében enyhe árbevétel növekedés tapasztalható 2009-ben, ami később csökkenésbe váltott át. A villamos energia szabadpiaci kereskedelem árbevétele 2008-2011 közötti időszakban mindvégig csökkent.** Az értékesítési volumenek és árrések fentiekben részletezett változását figyelembe véve, a villamos energia egyetemes szolgáltatásban az ár és a volumen hatás egyaránt az árbevétel csökkenésének irányába hatott. A szabadpiaci értékesítés esetében az árrés drasztikus visszaesését az értékesítési volumen növekedése részben ellensúlyozni tudta.

9. ÁBRA: AZ ÖSSZESÍTETT ÁRBEVÉTEL ALAKULÁSA A VIZSGÁLT VÁLLALATOKNÁL (MILLIÁRD FORINT, 2008-AS ÁRAKON)

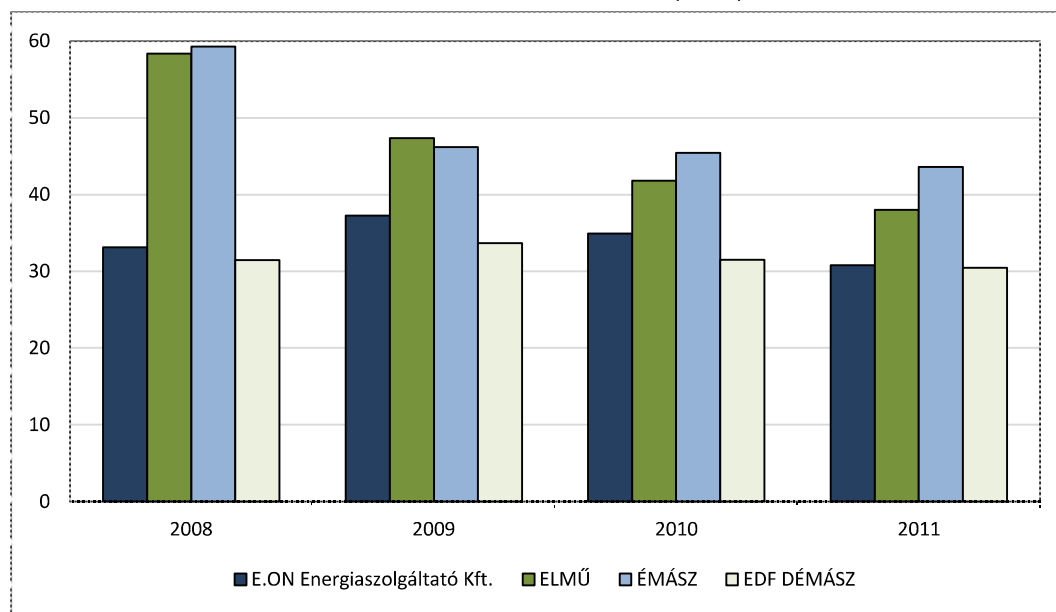
Forrás: a vizsgált vállalatok eredménykimutatásai

A vevőállomány változása

Az üzleti területek árbevételének elemzése után a követelésállomány nagyságának és minőségének alakulását vizsgáltuk. A január havi szakpolitikai tanulmányban, a földgáz egyetemes szolgáltatók pénzügyi mutatóinak vizsgálata során bemutattuk, hogy a gazdasági válság kitörését követően hogyan romlott az üzletág kintlévőségeinek állománya és minősége. Azt feltételeztük, hogy a válság hatására megemelkedő munkanélküliségi ráta, a visszaeső reálbérek, valamint a forintárfolyam gyengülése miatt bekövetkező lakossági fizetőképesség csökkenés miatt a villamosenergia egyetemes szolgáltatók kintlévőség állományának nagysága és minősége is egyaránt romlani fog.

A 10. ábra a vizsgált vállalatok egyetemes szolgáltatói esetében számított átlagos beszédési idő változását mutatja. A beszédési idő a vevőállomány és az átlagos napi árbevétel értékének hányadosaként kerül kiszámításra. Értéke azt mutatja meg, hogy az értékesítési tevékenység során keletkezett követeléseket (vevőállományt) átlagosan mennyi idő alatt teszi pénzzé a vállalat. Vagyis a mutató azt méri, hogy a vizsgált időszakban a vevők átlagosan hány nap alatt fizették ki tartozásukat. A számításoknál a naptári napokra (tehát nem a munkanapokra) eső átlagos árbevételt vettük alapul. Ezen kívül a mutatót egyszerűen az év végi vevőállományból és árbevételből számítottuk, ami némileg torzíthatja az eredményeket. Ebből kifolyólag a mutató vállalatok közötti értékek összehasonlítására kevésbé alkalmas, azonban azt jól érzékelteti, hogy hogyan változott a vizsgált vállalatok vevői követelés beszédésének hatékonysága.

10. ÁBRA: A BESZEDÉSI IDŐ VÁLTOZÁSA A VIZSGÁLT VÁLLALATOK EGYETEMES SZOLGÁLTATÓINÁL (NAP)

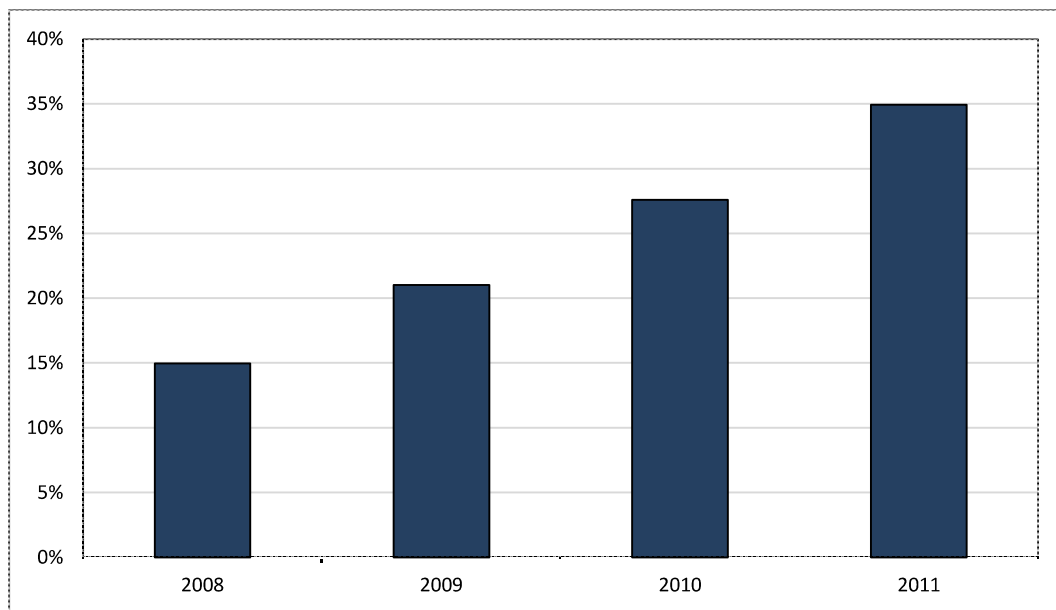

Forrás: a vizsgált vállalatok mérlegei és eredménykimutatásai

Előzetes feltételezéseinkkel szemben a villamos energia egyetemes szolgáltatásban a mutató értéke nem romlott, hanem kissé javult a 2008-2011 közötti időszakban. Ennek oka az lehet, hogy a villamos energia költségek kifizetése a kisebb összegű és kevesebb szezonalitást tartalmazó, éves viszonylatban egyenletesebb eloszlású számlák következtében kevésbé okoz gondot a fogyasztóknak, mint például a földgáz esetében.

Ezen kívül a szolgáltató vállalatok új módszereket vezettek be az utóbbi években a vevői követeléseik hatékonyabb behajtása érdekében. A társaságok a lakossági ügyfeleknél megkezdték az előrefizető árammérő berendezések felszerelését. A felszólítási összeghatárok több vállalatnál is alacsonyabbak lettek, valamint rövidítésre került a fizetési határidő lejárat, valamint az első felszólítás kiküldése közötti idő. Egyre gyakoribb a vállalatoknál, hogy a felszólítást nem csak hagyományos levelezés útján végzik, hanem SMS- és email-es figyelmeztetés, valamint telefonos és személyes behajtási tevékenység révén is próbálják hatékonyabbá tenni a követelések beszedését. Figyelemreméltó volt bizonyos vállalatok azon programja is, melyben engedményeket tettek vevőik részére, ha a tartozásukat meghatározott időn belül kifizették (az E.ON például elengedte egyes késedelmes vevői tartozásának felét, amennyiben a másik felét meghatározott időn belül kifizették).

11. ÁBRA: ÉRTÉKVESZTÉSKÉNT ELSZÁMOLT KÖVETELÉSEK ARÁNYA A TELJES KÖVETELÉSÁLLOMÁNYON BELÜL (SZÁZALÉK)

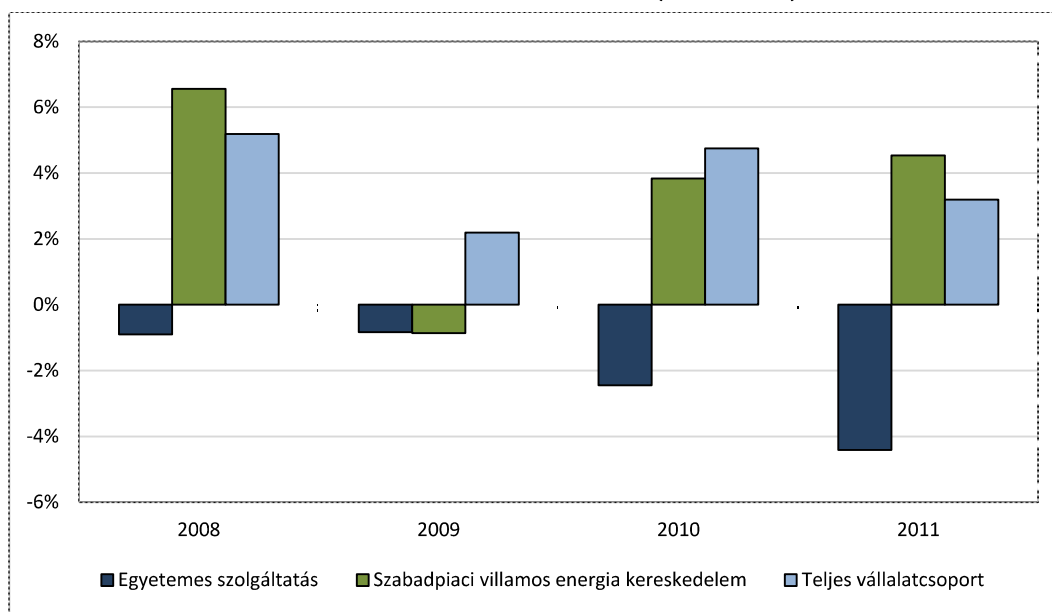
Forrás: a vizsgált vállalatok beszámolói

Problémát jelent azonban, hogy a vállalatok követelésállományában nő a lejárt határidejű arány. A lejárt határidejű követeléseket a vállalatok a lejárat időpontjától eltelt idő alapján kategóriákba sorolják és az egyes kategóriákba sorolt lejárt követelésállomány meghatározott százalékát értékvesztett követelésnek minősítik. Ha egy követelés később mégis rendezésre kerül, akkor azt levonják az értékvesztett követelés állományból. Szintén levonásra kerül, ha egy követelést a vállalat behajthatatlannak minősít és egyéb ráfordításként kivezeti a könyveiből. A 11. ábra mutatja a vizsgált vállalatok összesített vevői követelésállományán belül az értékvesztésként elszámolt, lejárt határidejű követelések arányát. A válság kirobbanását követően az arányszám 15 százalékos értékről éles növekedésnek indult és jelenleg a 35 százalékos értéket súrolja. Az értékvesztett követelések arányának drasztikus növekedéséhez az is hozzájárul, hogy az elmúlt években folyamatosan csökkent a vizsgált vállalatok összesített árbevétele és vevőállománya, míg a korábbi években felhalmozódott értékvesztés jelentős részét a vállalatok még mindig maguk előtt görgetik.

A vállalatok jövedelmezősége

A vállalatok jövedelmezőségének változását több mutató segítségével is vizsgáltuk. Az árbevétel arányos nyereség (nettó haszonkulcs) a társaság adott időszakban elért adózott eredményét viszonyítja a nettó árbevételhez. Azt mutatja tehát meg, hogy a vállalat tevékenységének egészét figyelembe véve, mekkora forgalomarányos haszonnal dolgozik.

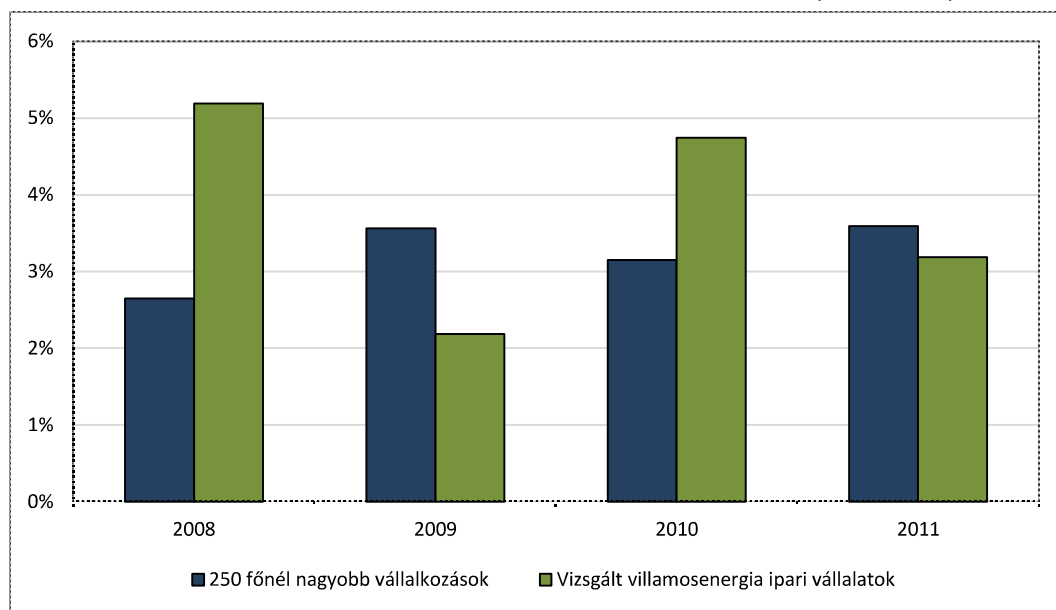
12. ÁBRA: A VIZSGÁLT VÁLLALATOK EGYES ÜZLETÁGAINAK ÖSSZESÍTETT ÁRBEVÉTEL ARÁNYOS NYERESÉGE (SZÁZALÉK)

Forrás: a vizsgált vállalatok eredménykimutatásai

Ahogy az a 12. ábrán látható, a vizsgált vállalatok összesített árbevétel- és adózott eredmény adatai alapján, **a villamos energia egyetemes szolgáltatás üzletágak árbevétel arányos nyeresége mindvégig negatív tartományban volt a vizsgált időszak alatt.** 2008-2009 között -1 százalékos veszteség körül stagnált a mutató, majd 2009-től erős csökkenésbe váltott át és 2011-re az árbevétel arányos veszteség mértéke -4,4 százalékos nagyságúra növekedett. **A szabadpiaci villamosenergia kereskedelemmel foglalkozó üzletágak árbevétel arányos nyeresége ezzel ellentétes irányban változott.** A 2009. évi mélyrepülés után (ennek okára a későbbiekben még kitérünk) a -0,9 százalékos értékről a jövedelmezőség fokozatosan javult és 4,5 százalékgig emelkedett 2011-re. A villamos energia kereskedelemmel és egyetemes szolgáltatással foglalkozó vállalatok összesített árbevétel arányos nyeresége 2,2 százalék és 5,2 százalék között mozgott, a mutató átlagos értéke 2008-2011 között 3,8 százalék volt. Ez azt jelenti tehát, hogy **az egyetemes szolgáltatás jövedelmezőségének romlását a vállalatok egyéb üzletágainak nyeresége kompenzálni tudta a 2008-2011 közötti időszakban.**

13. ÁBRA: ÁRBEVÉTEL ARÁNYOS NYERESÉG (SZÁZALÉK)

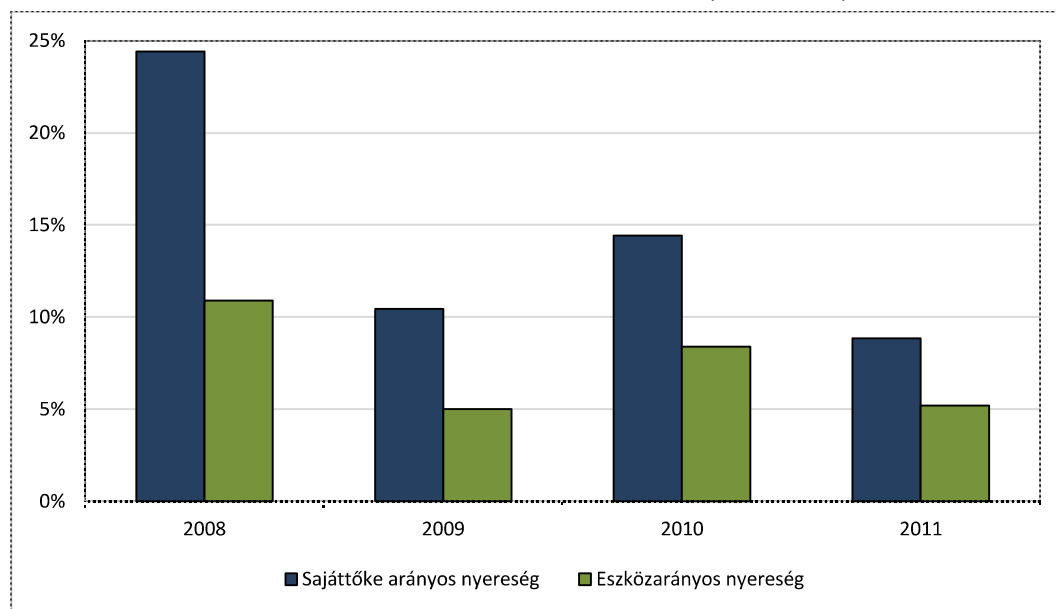
Forrás: a vizsgált vállalatok eredménykimutatásai

A 13. ábrán a vizsgált villamosenergia ipari vállalatok összesített adataiból számított árbevétel arányos nyereséget hasonlítottuk össze a 250 főnél több munkavállalót foglalkoztató magyarországi vállalatok átlagos árbevétel arányos nyereségével. Az ábra jól szemlélteti, hogy **a vizsgált energiaipari engedélyes vállalatok jövedelmezősége nem mutatott kiugró eltérést a magyarországi nagyvállalatok jövedelmezőségéhez képest.** A vizsgált energetikai vállalatok átlagos árbevétel arányos nyeresége 3,8 százalék, míg a magyarországi nagyvállalatok esetében a mutató átlagos értéke 3,2 százalék volt a 2008-2011 közötti időszakban. Itt meg kell jegyezni, hogy a 3-4 százalék közötti árbevétel arányos nyereség meglehetősen alacsonynak számít, ami abból következik, hogy vizsgálatunk időhorizontja a gazdasági világválság kirobbanását követő időszakra terjed ki. A 2008 előtti években a mutató jellemző értéke inkább az 5-10 százalék közötti tartományban mozgott.

Az 14. ábra a vizsgált vállalatok átlagos jövedelmezőségét mutatja. A **saját tőke arányos nyereség** (adózott eredmény / saját tőke) arra ad választ, hogy a vállalat tulajdonosai által befektetett saját tőke mekkora hozamot biztosít számukra az egyéb gazdasági szereplők (hitelezők, szállítók, állam, stb.) követeléseinek kifizetése után. A mutató **értéke a 2008-2009 évi jelentős esést követően 8-15 százalék közötti értéken mozgott, átlagos értéke 14,5 százalék volt** a teljes időhorizonton. Mivel a vizsgált vállalatok esetében a saját tőke mellett a vállalatok kötelezettségállománya is jellemzően vállalatcsoporton belüli hitelekéből származik, ezért célszerű a vállalat jövedelmezőségét a saját tőke állományra vetített érték mellett a teljes forrásállományra vetítve is megvizsgálni. Ezt a célt szolgálja a vállalatok **eszközarányos nyereségének** kiszámítása (adózott eredmény / eszközök). A mutató **értéke 5-11 százalék közötti sávban mozgott a vizsgált időszakban, átlagos értéke 7,4 százalék volt.** Meg kell jegyezni azonban, hogy az egyes vállalatok esetében meglehetősen nagy

szórás volt mind a sajáttőke arányos nyereség, mind pedig az eszközarányos nyereség értékét illetően.

14. ÁBRA: A VIZSGÁLT VÁLLALATOK ÖSSZESÍTETT ADATAIBÓL SZÁMÍTOTT
JÖVEDELMEZŐSÉGI MUTATÓK (SZÁZALÉK)

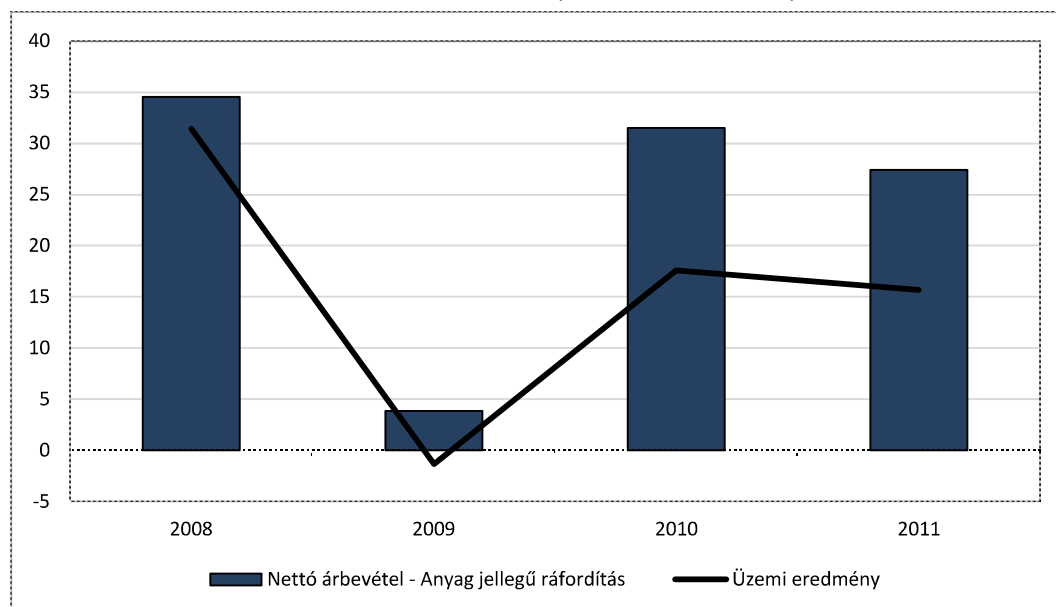

Forrás: a vizsgált vállalatok mérlegei és eredménykimutatásai

Végül a vállalatok jövedelmezőségében 2008-ról 2009-re bekövetkezett jelentős esés okait vizsgáltuk. A vállalati beszámoló, valamint a makrogazdasági folyamatok vizsgálata után az alábbi következtetéseket vontuk le. Mint ahogy az a 12. ábrán az árbevétel arányos nyereségek alakulásából is látható, a 2009-es visszaesésben a legnagyobb szerepe a szabadpiaci villamos energia kereskedelmi üzletágnak volt. 2008-ban feltehetően a villamosenergia kereskedelmi vállalatok későn észlelték a világgazdasági válság előjeleit és ebből kifolyólag már nem volt lehetőségük felkészülni a változásokra. A világgazdasági válság 2008-as kirobbanásának hatására ugyanis a villamosenergia kereslet 2009-ben lecsökkent, a csökkenő kereslet pedig a szabadpiacon csökkenő értékesítési árakat eredményezett. A villamosenergia kereskedők azonban a villamosenergia piac sajátosságaiból kifolyólag az értékesítésre szánt villamos energia nagy részét már a fizikai szállítást megelőző évben lekötik. Ebből kifolyólag a kereskedők nem számítva a 2009-es kereslet visszaesésre, jelentős lekötött többletkapacitásokkal rendelkeztek, melynek nagy részét veszteségként kellett elszámolniuk.

Az értékesítési árak 2009-es esésének hatását szemlélteti a 15. ábra, mely a szabadpiaci villamos energia kereskedelemmel foglalkozó üzletágak összesített üzemi eredményét, valamint az árbevétel és anyag jellegű ráfordítások különbségét ábrázolja.

15. ÁBRA: A VIZSGÁLT VÁLLALATOK ÖSSZESÍTETT ADATAIBÓL SZÁMÍTOTT ÜZEMI EREDMÉNY, VALAMINT A NETTÓ ÁRBEVÉTEL ÉS AZ ANYAG JELLEGŰ RÁFORDÍTÁSOK KÜLÖNBSÉGE (MILLIÁRD FORINT)

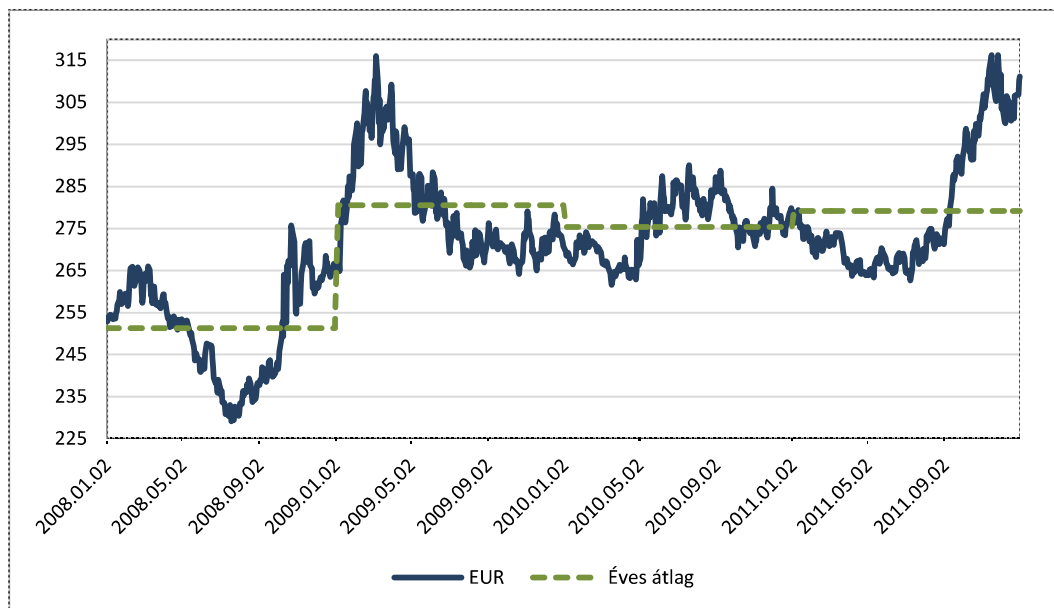

Forrás: a vizsgált vállalatok eredménykimutatásai

A villamos energia kereskedelmi üzletágaknál az anyagjellegű ráfordítások 90 százalék feletti hányadát az eladott áruk beszerzési értéke teszi ki, így ezt levonva a nettó árbevételből, jól látható hogy hogyan csökkent 2009-re a villamosenergia termékek eladásából származó haszon. Az üzemi eredmény ennek hatására 2009-ben átcsapott negatív tartományba, veszteségessé téve a villamos energia kereskedelmi üzletágot. 2010-ben korrekció következett be, a kereskedelmi üzletágak üzemi eredménye ismét pozitív lett, azonban a 2008-as üzemi eredménynek már csak kicsivel több, mint a felét sikerült elérni.

A kereskedők 2009. évi jövedelmezőségét rontotta továbbá, hogy a villamos energia kereskedők a nagykereskedelmi piacon vásárolt terméket gyakran euróban fizetik ki, míg a magyarországi végső fogyasztóknak történő értékesítés jellemzően forintban történik. A 16. ábrán látható, hogy a forint átlagos árfolyama a 2008-as 251 forint/euró értékről 2009-re 281 forint/eurós szintre emelkedett. Így azok a kereskedők, akik 2008-ban az aktuális árfolyammal kalkulálva kötöttek euró alapú szerződést 2009-es termékek szállítására –ami mint korábban említettük, jellemző a villamos energia piacon –, azok jelentős árfolyam veszteséget szenvedhettek el azon fogyasztói esetében, melyek 2009-es szerződésében az árfolyamkockázat nem került áthárításra.

16. ÁBRA: A FORINT/EURÓ ÁRFOLYAM ALAKULÁSA 2008-2011 KÖZÖTT

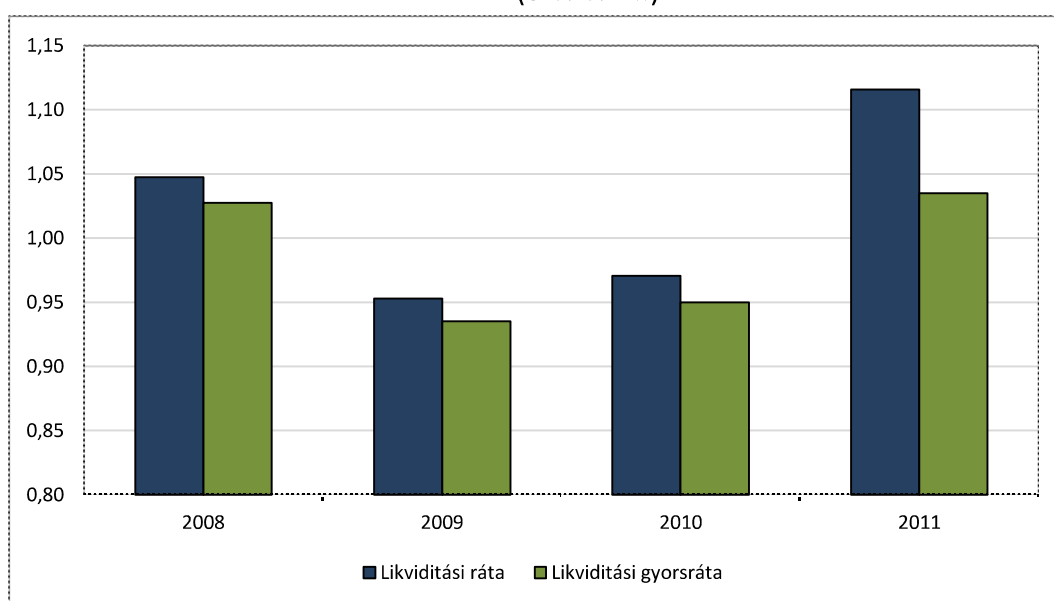

Forrás: Magyar Nemzeti Bank

Mivel a kereskedő vállalatok részletes beszerzési és értékesítési portfólióját, valamint az ezekkel összefüggésben kötött szerződésállomány tartalmát, a kockázatok akkori megoszlását részleteiben nem ismerjük, ezért nem tudjuk pontosan megítélni, hogy a fenti okok pontosan milyen mértékben játszottak szerepet a vállalatok jövedelmezőségének változásában és milyen egyéb tényezők befolyásolhatták még számottevően a jövedelmezőség változását.

A likviditás változása

17. ÁBRA: A VIZSGÁLT VÁLLALATOK ÁTLAGOS LIKVIDITÁSI HELYZETÉNEK VÁLTOZÁSA (SZÁZALÉK)

Forrás: a vizsgált vállalatok mérlegei

A 17. ábra mutatja a vállalatok átlagos likviditási rátájának és likviditási gyorsrátájának alakulását. A likviditási ráta a forgóeszközök és a rövid lejáratú kötelezettségek hányadosaként kerül kiszámításra, a likviditási gyorsráta pedig ettől annyiban különbözik, hogy a forgóeszköz állományból levonásra kerül a készletállomány. **Ahogy az ábrán látható, a vállalatok likviditási helyzete folyamatosan javult a 2009-2011 közötti időszakban. 2011-ben mindkét mutató értéke 100 százalék feletti értéket vett fel, ami kedvezőnek mondható.**